

Politikai szerepvállalás pragmatikus válságkezelés helyett

Az Európai Bizottság első évének értékelése

2020. december 2.

Vezetői összefoglaló

Egy éve, hogy hivatalba lépett az Ursula von der Leyen vezette Európai Bizottság. Az évforduló apropóját szolgáltat arra, hogy megvizsgáljuk, mi valósult meg a kezdeti ígéretekből, célokból, illetve hogyan milyen szerepet játszott a Bizottság a 2020-as év fő politikai kihívásainak megoldásában.

A 2014-2019 közötti Juncker-Bizottság legnagyobb baklövése a migráció félrekezelése és a politikai indulatok szítása volt, ezért nagy várakozások előzték meg az új Bizottság hivatalba lépését 2019 decemberében. Az elmúlt egy év alapján sajnos úgy tűnik, hogy von der Leyennek nem sikerült változtatnia az elődje által lefektetett irányvonalakon: a válságokat ugyanúgy félrekezeli, a politikai ellentétek pedig még tovább mélyültek és elődjéhez hasonlóan ugyanúgy saját hatásköreinek bővítését helyezi előtérbe. A Bizottság nemcsak a koronavírus járvány kezelésében vallott kudarcot, de minden eddigi próbálkozásnál tovább ment azzal, hogy a migránsok szavazati jogának kiterjesztését, megadását kezdeményezi.

Indulásakor a Bizottság elnöke hat politikai prioritást fogalmazott meg. Az elmúlt egy évben született is számos stratégiai dokumentum, kommunikáció és jogszabály-tervezet a zöld gazdaság, a digitális átalakulás vagy az európai ipar terén. Szimbolikus volt, hogy a Bizottságban szerepet kapott egy, az európai életmód védelméért felelős biztos is, valamint, hogy – a geopolitikai bizottság megteremtése jegyében – az új elnök első Európán kívüli útja Afrikába vezetett.

A brüsszeli testület ugyanakkor megbénult és rossz döntéseket hozott az Uniót 2020 év elején elérő koronavírus-válság kezelése során. A késői reagálás hozzájárult a vírus terjedéséhez a kontinensen, a közegészségügyi krízist követő gazdasági-szociális válság kezelésére megtett javaslat pedig eladósítaná az Európai Uniót. Legújabbán pedig a koronavírus elleni védőoltás megválasztását illetően korlátozná a tagállamokat a Bizottság. Ráadásul mind a helyreállítási alap, mind a 2021-2027-re vonatkozó többéves pénzügyi keret (MFF) vonatkozásában a Bizottság a jogállamisági kritériumrendszer élharcosaként lépett fel a tagállamokkal szemben. Ebben szövetségesre talált az Európai Parlament baloldali vezetésében is: így a két intézmény együttes erővel törekedett a Tanáccsal elfogadtatni a szubjektív mérlegelésre lehetőséget biztosító jogállamisági kritériumok összekapcsolását az uniós forrásokkal. Tette mindezt annak ellenére, hogy több tagállam előzetesen jelezte: az elképzelés nincs összhangban a hatályban lévő uniós Szerződésekkel, valamint önkényes alkalmazásra biztosít lehetőséget.

A tagállamok aggályai jogosak voltak: a szeptemberben nyilvánosságra hozott jogállamisági jelentés az Európai Bizottság által alkalmazott kettős mérce iskolapéldája volt: pellengérré állította a migrációt és LGBTQI agendát nem támogató kelet-közép-európai országokat, míg elnéző volt az azt elfogadó nyugat-európai tagállamokkal.

2020 a migrációról is szólt. Ráadásul a november végén nyilvánosságra hozott migrációs cselekvési terv egyenesen a migránsok politikai részvételének ösztönzéséről ír, melybe beleérhető a szavazási jog megadása is. Ráadásul a migránsok iskolázásának, munkaerőpiaci integrációjának és lakhatásának támogatását az európai adófizetők pénzén tenné a Bizottság. Már a szeptemberi migrációs csomag sem tett le a migránsok elosztásáról, csak mindezt burkoltabb formában próbálja ráerőltetni a tagállamokra.

Noha a Bizottság német elnöke a tagállamok jelöltje volt, von de Leyen többször hátat fordított az őt hatalomba segítő országoknak, így Magyarországnak is. A koronavírus-válság kezelésében, majd az év második felében a migrációt és jogállamiságot érintő kérdésekben is nyíltan a tagállamokkal, azok vezetőivel szemben politizált. Látható, hogy az elvileg néppárti bizottsági elnök többször a baloldal politikai kegyeit keresve nyilvánult meg, szocialista, liberális és zöld bizottsági tagok és EP képviselők társaságát keresve.

Az EP által favorizált csúcsjelölti rendszer megkerülésével, a tagállami kormányok támogatásával bizottsági elnökké avansált von der Leyen fokozatosan elfordult a tagállamoktól, politikai Bizottság építésébe kezdett és a föderális Európát támogató Európai Parlamenttel karöltve a tagállamok partvonalra szorításáért dolgozik. Az elmúlt egy évben számos bizottsági javaslat az uniós tagországok hatáskörének nyílt vagy burkolt elvonását célozta meg.

A 2014-2019-es Juncker Bizottság nyíltan politikai Bizottság szerepe után még élt a remény, hogy von der Leyen visszatér a „Szerződés óre” bizottsági szerephez. Sajnálatos, hogy ez nem történt meg. Ráadásul mind a jogállamiság, mind a migráció terén olyan bizottsági javaslatok kerültek az asztalra, melyek valószínűleg hosszabb távon is megosztják a tagállamokat, jelentős károkat okozva az európai integrációnak.

Jelen elemzés két fő szempont szerint vizsgálja az Európai Bizottság elmúlt egy éves tevékenységét. Egyrészt az intézmény eredeti politikai prioritásainak teljesülését vesszük górcső alá, másrészt a hazánk szempontjából kiemelt szakpolitikai, politikai témák mentén értékeljük a hivatalban lévő Bizottság eddigi munkáját.

1. AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG POLITIKAI PRIORITÁSAI

Ursula von der Leyen hat fő prioritást fogalmazott meg a 2019-2024-es időszakra vonatkozó politikai programjában.¹ A prioritásokon belül számos tervezett intézkedést határozott meg a Bizottság elnöke. A hivatalba lépéskor megfogalmazott eredeti célokat azonban alaposan átírta a 2020 év elején Európában is megjelenő koronavírus járvány. A Bizottság elnökének a 2020 szeptemberében az Európai Parlamentben az Unió helyzetéről tartott beszéde már erre is reflektált. Ebben von der Leyen egy erős egészségügyi unió kiépítését szorgalmazta, többek között egy jövőtálló EU4Health egészségügyi program, valamint az Európai Gyógyszerügynökség és az Európai Betegségmegelőzési és Járványvédelmi Központ megerősítése révén.

Az alábbiakban az eredeti célok, majd a szeptemberi hangsúlyeltolódások mentén vizsgáljuk, hogy mely intézkedések tekintetében történt előrelépés az elmúlt egy évben.

1) Európai zöld irányvonal

Hivatalba lépésekor von der Leyen leszögezte, hogy az Európai Uniónak a világ első klímasemleges kontinensévé kell válnia, ezért teljesítenie kell a Párizsi Megállapodás ambiciózus céljait és 2030-as célkitűzéseit. 2030-ra 40%-os kibocsátáscsökkentés elérését célozta meg a Bizottság elnöke. Azt ígérte továbbá, hogy megbízatása első 100 napjában javaslatot tesz az európai zöld irányvonalra. A vonatkozó számokat illetően később, az Unió helyzetéről szóló szeptemberi beszédében egyértelművé tette, hogy a 2030-ra kitűzött kibocsátás-csökkentési cél vonatkozásában a Bizottság egy legalább 55%-os szintet fog támogatni.

A Bizottság elnöke kijelentette továbbá, hogy a zöldítés terén mindenki számára igazságos átmenetre van szükség az Európai Unióban, ezért egy új, igazságos átmenetet támogató alap révén támogatni kell a – megújuló energetikai átállás és a zöld gazdaságra való áttérés által – leginkább érintett személyeket és régiókat.

¹ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_hu.pdf

Programjában leszögezte, hogy a következő többéves pénzügyi keretben ambiciózusabban kell megjelennie az éghajlati szempontok érvényesítésének, és javasolta, hogy a kiadásainak 30%-át az éghajlat-politikai célkitűzések megvalósítására fordítsák. Az Unió helyzetéről szóló beszédében már kiemelte: a Next Generation EU 750 milliárd eurós összköltségvetéséből a források 37%-ának az európai zöld megállapodásra fordítását és 30%-ának zöldkötvényekkel történő finanszírozását, valamint egy új mechanizmus kidolgozását tervezik, az importárúk karbonintenzitásának ellensúlyozása céljából.

Von der Leyen hivatalba lépésekor azt ígérte, hogy elő fogja terjeszteni a zöld finanszírozásra irányuló stratégiát és a Fenntartható Európa beruházási tervet. Ennek részeként javasolni fogja, hogy az Európai Beruházási Bank egyes részeiből hozzák létre Európa Klímabankját. A Fenntartható Európa beruházási terv a következő évtizedben 1 billió euró értékben támogatná a beruházásokat Európa minden szegletében.

Az európai zöld irányvonal részeként a Bizottság bemutatja majd a biológiai sokféleséggel kapcsolatos, 2030-ig teljesítendő stratégiát. Szintén javaslatot tett a körforgásos gazdaság támogatását szolgáló új cselekvési terv megalkotására.

Értékelés:

Már 2019 decemberében megszületett az Európai Zöld Megállapodásról szóló javaslat², de az azóta eltelt időben felerősödtek azok a hangok, hogy – különösen a koronavírus járvány által sújtott európai gazdaság számára – a túlzott klímacélok előírása, teljesítésének kényszere rontja az európai vállalatok versenyképességét. Ezek fényében főleg aggályos, hogy a kibocsátás-csökkentési célszám 55%-ra emelése egy még nagyobb terhet jelentene a tagállamok számára. A biodiverzitási stratégiára vonatkozó ígéretét betartotta a Bizottság, ugyanis 2020 májusában hozta nyilvánosságra „A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia - Hozzuk vissza a természetet az életünkbe!” címet viselő stratégiát.³ Az Európai Zöld Megállapodás részeként létrejött az átmenetet támogató Igazságos Átmenet Alap. Szintén teljesült a körforgásos gazdaság kapcsán megfogalmazott ígéret: a Bizottság 2020 márciusában lépett a nyilvánosság elé „A tisztább és versenyképesebb Európát szolgáló, körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv”-vel.⁴ Az Európai Klímabank létrehozása azonban még várat magára.

² https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF

³ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a3c806a6-9ab3-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0015.02/DOC_1&format=PDF

⁴ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9903b325-6388-11ea-b735-01aa75ed71a1.0003.02/DOC_1&format=PDF

2) Az emberek érdekeit szolgáló gazdaság

Az európai gazdaság versenyképességének megőrzése és növelése érdekében von der Leyen azt ígérte, hogy célzott kkv-stratégiát terjeszt elő, melynek célja, hogy a bürokrácia csökkentése és a piaci hozzáférés javítása révén ezen vállalkozások versenyképessége javuljon.

A Bizottság elnöke hivatalba lépésekor arra is kötelezettséget vállalt, hogy megbízatása első 100 napjában olyan jogi eszközre tesz javaslatot, amely biztosítja, hogy az Unióban minden munkavállaló tisztességes minimálbért kapjon. A minimálbéreket a nemzeti hagyományok szerint, kollektív megállapodások vagy jogi rendelkezések útján kell megállapítani. Szintén vállalta, hogy javaslatot tesz az európai munkanélküliségi viszontbiztosítási rendszer létrehozására.

A Bizottság elnöke ígéretet tett rá, hogy az ifjúsági garanciát az ifjúsági munkanélküliség elleni küzdelem egyik állandó eszközévé teszi. Megnövelt költségvetéssel és rendszeres jelentéstétellel kell biztosítani, hogy a garancia minden tagállamban be tudja váltani az ígéreteit.

Szintén ígérte, hogy javaslatot tesz a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló új szabályozásra. Álláspontja szerint az „egyenlő munkáért egyenlő bér” elve lesz a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó új európai stratégia alapelve. A Bizottság megalakulása előtt von der Leyen azt ígérte, hogy a nemek közötti egyenlőséget illetően a Bizottság jó példával fog elől járni azzal, hogy a nemeket egyenlő arányban képviselő biztosi testület jön létre. Szeptemberben utóbbiakat azzal egészítette ki, hogy az LMBTI-személyek jogainak megerősítését szolgáló stratégiát fog benyújtani a Bizottság. Továbbá kijelentette, hogy cselekvési tervet terjesztenek elő annak érdekében, hogy az Európai Unió ténylegesen rasszizmusmentes közösséggé váljon.

Értékelés:

Ez utóbbi ponttal kezdve, a 27 tagú biztosi testületben jelenleg 12 női biztos található. Ezzel az 50%-os arányt, az egyenlő arányban történő képviseletet nem sikerült elérni. Megjegyzendő azonban, hogy a mostani arány még így is jóval felülmúlja az elmúlt Bizottságok arányát.

Teljesült a Bizottság elnökének azon ígérete, hogy az európai gazdaságot új ágazati stratégiákkal szeretné dinamizálni. Az elmúlt évben az Európai Bizottság új ipari stratégiát⁵, valamint új, a kis- és középvállalkozások fejlesztését célzó stratégiát⁶ hozott nyilvánosságra.

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0102&from=EN>

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0103&from=EN>

Az Európai Unióban biztosítandó megfelelő minimálbékről szóló bizottsági javaslatot⁷ 2020 októberében hozta nyilvánosságra a Bizottság. Fontos kiemelni azonban, hogy a bizottsági javaslatot jelenleg számos tagállam elutasítja, révén, hogy az a tagállamok belső ügyeibe jelentene beleszólást.

Ami az ifjúsági munkanélküliség elleni küzdelmet illeti, 2020. júliusában a Bizottság bemutatta az „Ifjúsági foglalkoztatási támogatás: Út a munka világába a következő generációk számára” címet viselő közleményt.⁸ Ebben az ifjúsági garanciaalap meghosszabbítása mellett tesz hitet a Bizottság. A Bizottság, ígéretéhez híven, november 12-én beterjesztette az EU a 2020-2025 közötti időszak lesbikus, meleg, biszexuális, transznemű, interszexuális és queer (LMBTIQ) személyek esélyegyenlőségének megteremtését célzó első hivatalos stratégiáját⁹.

3) A digitális kor igényeinek megfelelő Európa

Von der Leyen azt ígérte, hogy hivatali ideje első száz napjában a mesterséges intelligencia humán és etikai következményeire vonatkozó összehangolt európai megközelítésről szóló jogszabályt fog előterjeszteni. Vállalást tett arra vonatkozóan is, hogy egy új, a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály meg fogja szilárdítani a digitális platformokra, szolgáltatásokra és termékekre vonatkozó felelősségi és biztonsági szabályokat.

Von der Leyen célul tűzte ki, hogy 2025-re megvalósítsa az európai oktatási térséget. Cél, hogy a tanulás útjában álló akadályokat lebontsák és javítsák a minőségi oktatáshoz való hozzáférést.

A Bizottság elnöke kijelentette, prioritásai között szerepel, hogy felgyorsítsa a digitális készségek megszerzését a fiatalok és a felnőttek számára a digitális oktatási cselekvési terv aktualizálásával. Világossá tette azt is, hogy támogatja az Európai Parlamentnek a következő hosszú távú költségvetésben az Erasmus+ költségvetésének megháromszorozására vonatkozó elképzelését. Az Unió helyzetéről szóló beszédében továbbá kiemelte: A digitális átállás elősegítésére 8 milliárd eurónyi beruházást dedikálnak szuperszámítógépekre, továbbá egy európai számítási felhő és egy európai szintű, biztonságos elektronikus személyazonosítási rendszer létrehozása, valamint további beruházások hálózatok kiépítése is tervben van.

Értékelés:

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0682&from=hu>

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0276&from=EN>

⁹ https://ec.europa.eu/info/files/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en

Az Európai Bizottság az idei évben jelentette meg a mesterséges intelligencia biztonsági és felelősségi vonatkozásairól szóló jelentést.¹⁰ 2020 szeptemberében hozta nyilvánosságra az európai oktatási térség megteremtésére vonatkozó kommunikációját.¹¹ Ami az Erasmus program várható költségvetését illeti, annak végső összege a 2021-2027-es többéves pénzügyi keretről való megállapodás elfogadásának függvénye.

4) Európai életformánk védelmezése

Von der Leyen álláspontja szerint a védelmet nyújtó Európának ki kell állnia az igazság és az értékek mellett. Ez leginkább akkor fontos, amikor a jogállamiság tiszteletben tartása kerül terítékre. Véleménye szerint a jogállamiság elvének veszélyeztetése nagy kihívást jelent az Unió működésének jogi, politikai és gazdasági alapjaira nézve. Éppen ezért támogatja a kiegészítő, uniós hatókörű, átfogó, európai jogállamisági mechanizmust, amelyet az Európai Bizottság éves objektív jelentéstétele egészít ki. Von der Leyen azt ígérte, hogy az ellenőrzés megközelítése minden tagállamban ugyanolyan lesz. Azt is világossá tette, hogy nagyobb szerepet kíván biztosítani az Európai Parlament számára a jogállamisági mechanizmusban, illetve támogatja azt a javaslatot, hogy a jogállamiság az elkövetkező többéves pénzügyi keret elválaszthatatlan részét képezze.

Von der Leyen vállalta, hogy az általa vezetett Bizottság javaslatot tesz egy új migrációs és menekültügyi paktumra, ideértve a menekültügyi szabályok dublini reformjának revitalizálását. Az elnök osztja azt az álláspontot, hogy az Európai Uniónak erős külső határokra van szüksége, ezért támogatja az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség megerősítését. Célja, hogy a Frontex készenléti alakulatának létszáma a jelenlegi 2027. évi céldátumnál korábban, már 2024-ben érje el a 10 000 főt.

A Bizottság elnökének álláspontja szerint az Unió felelőssége azokban a származási országokban kezdődik, amelyek polgárai Európába jönnek. Ezért elengedhetetlen a harmadik országokkal való erősebb együttműködés megteremtése, legyenek azok származási vagy tranzitországok. Európa felelősséggel tartozik azon országok megsegítéséért, amelyek méltó és humanitárius körülmények között fogadnak be menekülteket. Ebből a célból von der Leyen támogatja a humanitárius folyosók létrehozását. Az Unió helyzetét értékelő beszédében továbbá kiegészítette utóbbiakat azzal, hogy az emberségen, szolidaritáson és az Európában való tartózkodásra jogosultak, illetve nem jogosultak közötti világos megkülönböztetésen kell alapulnia az új migrációs paktumnak.

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0064&from=en>

¹¹ https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/eea-communication-sept2020_en.pdf

Ezt a megközelítést részletezte tovább 2020 novemberében Margarítisz Szkínász, az európai életmód előmozdításáért felelős uniós biztos, amikor a bevándorlók társadalmi integrációjáról és a befogadásáról szóló cselekvési tervet bemutatta. Szerinte, mivel a bevándorlók és a bevándorló háttérrel rendelkező európaiak jelentősen hozzájárulnak az EU működéséhez, az Európai Bizottság fel akarja számolni azokat az akadályokat, amelyek gátolhatják részvételüket és befogadásukat az európai társadalomba. Közölte, hogy a sikeres integráció és befogadás elengedhetetlen része a jól irányított és hatékony migrációs és menekültügyi politikának, valamint elengedhetetlen a társadalmi kohézió és a dinamikus gazdaság szempontjából is, ezért a cselekvési terv egyebek mellett oktatási és foglalkoztatási tervet vázol fel, illetve az egészségügyi szolgáltatások és a lakhatás biztosításához kíván hozzájárulni. Kiemelte, a befogadás az európai életforma megtestesülése.

Értékelés:

2020 szeptemberében hozta nyilvánosságra az Európai Bizottság az új migrációs paktumot.¹² Ezzel formálisan teljesítette a hivatalba lépésekor vállalt ígéretet, azonban a javaslat tartalmát számos tagállam – így Magyarország – is kritikával illette. Emellett 2020 szeptemberében az első éves tagállami jogállamisági jelentés is bemutatásra került.¹³

5) Európa globális szerepének erősítése

Von der Leyen célként fogalmazta meg, hogy Európa ambiciózusabb szerepre törekedjen a világban. Meggyőződése, hogy a nyitott és méltányos kereskedelem révén megerősíthetjük Európa globális vezető pozícióját és iránymutató szerepét.

A Bizottság elnöke szintén célul tűzte ki, hogy mihamarabb sor kerüljön az Ausztráliával és Új-Zélanddal folytatott kereskedelmi tárgyalások lezárására. Von der Leyen ígéretet tett rá, hogy a tárgyalások során mindvégig biztosítani fogja a lehető legmagasabb szintű átláthatóságot, tájékoztatást és együttműködést az Európai Parlamenttel és a civil társadalom szereplőivel.

A Bizottság elnöke világossá tette, hogy azt szeretné, hogy Európa a közeli szomszédunk és legtermészetesebb partnerünk, Afrika tekintetében átfogó stratégiát kövessen.

¹² https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:85ff8b4f-ff13-11ea-b44f-01aa75ed71a1.0006.02/DOC_1&format=PDF

¹³ https://ec.europa.eu/info/publications/2020-rule-law-report-communication-and-country-chapters_en

Von der Leyen meg szeretné erősíteni a Nyugat-Balkán európai integrációs perspektíváját, és támogatja, hogy az Európai Bizottság kezdje meg a hivatalos csatlakozási tárgyalásokat Észak-Macedóniával és Albániával.

A Brexit kapcsán von der Leyen kijelentette, hogy továbbra is partnerként és barátként tekint az Egyesült Királyságra. Álláspontja szerint a rendezett kilépés legjobb és egyetlen lehetséges módját a kilépésről rendelkező, az Egyesült Királysággal megtárgyalt megállapodás.

A szeptemberi beszédében továbbá javaslatot tett arra is, hogy az európai uniós tagállamok a kül- és biztonságpolitika terén térjenek át a minősített többségű döntéshozatalra, legalább a humanitárius kérdésekben, illetve a szankciós politika terén.

Értékelés:

Ami az Ausztráliával és Új-Zélanddal folytatott kereskedelmi tárgyalásokat illeti, azok még nem zárultak le.¹⁴ Az Afrika-politikát illetően az Európai Bizottság 2020 márciusában hozta nyilvánosságra az Átfogó Stratégia Afrikával elnevezésű közös nyilatkozat tervezetét.¹⁵ Első hivatalos, Európán kívüli látogatása is Afrikába vezetett. A Bizottság 2020 júliusában elfogadta az Albániával és Észak-Macedóniával való hivatalos csatlakozási tárgyalások kereteit.¹⁶

6) Új lendület az európai demokrácia számára

Ursula von der Leyen hivatalba lépésekor világossá tette, hogy azt szeretné, hogy Európa ambíciózusabban lépjen fel a demokrácia ösztönzése, védelme és megerősítése érdekében. Von der Leyen támogatja, hogy a polgárok kinyilváníthassák véleményüket egy olyan konferencián, amely Európa jövőjéről folyik majd 2020-tól két éven át.

Von der Leyen álláspontja szerint a jogalkotásban jelentősebb szerepet kell biztosítani az emberek véleményének hangot adó Európai Parlamentnek. A Bizottság elnöke támogatja az Európai Parlament jogalkotási kezdeményezési jogát.

Noha von der Leyen éppen az ún. csúcsteljesítmény rendszer semmibe vételével került az Európai Bizottság elnöki székébe, kijelentette, hogy tovább kell fejleszteni a csúcsteljesítmény rendszernek annak érdekében, hogy a választók nagyobb rálátással rendelkezzenek a rendszerre, és foglalkozni kell a páneurópai lista európai választásokon való alkalmazásának kérdésével.

¹⁴ <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2191>

¹⁵ https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/communication-eu-africa-strategy-join-2020-4-final_en.pdf

¹⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1021

Az új szabályoknak a 2024-es európai választásokat megelőzően időben életbe kell lépniük, a nagyobb átláthatóság és demokratikus legitimitás biztosítása érdekében.

Értékelés: Még mindig nincs megállapodás arra vonatkozóan, hogy melyik egykori vagy jelenlegi, megfelelő tapasztalattal rendelkező európai politikus vezesse az EU jövőjéről szóló politikai folyamatot, így a polgárok bevonására vonatkozó törekvések is még váratnak magukra.

A von der Leyen által az Unió helyzetéről szóló beszédében továbbá elmondottak, a felvázolt elképzelések az európai uniós intézmények egymás közötti, illetve az intézmények és a tagállamok egymással való viszonyának radikális átrendezését célozzák meg. Az egészségügy, a szociális kérdések, valamint a kül- és biztonságpolitika terén megtett javaslatok csak az európai uniós Szerződések módosításával érhetők el. Az általa kitűzött célok egy föderális Európa irányába mutatnak, markáns átrendeződést jelentenek a tagállamok rovására. A Bizottság elnöke azt is nyilvánvalóvá tette, hogy ebben a folyamatban az Európai Parlamentre kíván támaszkodni, őt tekinti fő szövetségesének a tagállamokkal szemben. A beszédben felvázolt elképzelések több ponton az Európai Bizottság hatáskörbővítését célozzák meg, mely a „tagállamok Európáját” támogató országok számára nem elfogadható. Az eddigiekkel ellentétben azonban a bizottsági elnök nem titkolta ezen szándékát, nyíltan kimondta, hogy meglátása szerint beszélni kell a hatáskörök felülvizsgálatáról. Beszédében olyan kérdéseket nyitott meg, amelyek tagállami kompetenciába tartoznak, és amelyek – ahelyett, hogy összehoznák a tagállamokat – előreláthatólag meg fogják osztani őket. Az Európai Egészségügyi Unió megteremtése az egészségügy, az európai minimálbér bevezetése pedig a szociálpolitika terén csökkentené a tagállami és növelné a közösségi beavatkozás lehetőségét.

2. MAGYAR SZEMPONTBÓL KIEMELT TÉMÁK

A mostani Európai Bizottság hivatalba lépését megelőző Juncker-Bizottság nyíltan politikai megközelítése kapcsán meglévő rossz tapasztalat miatt volt egyfajta illúzió, hogy a von der Leyen vezette Bizottság kevésbé politikai szerepet fog betölteni az EU életében, és visszatér a „Szerződések őre” szerephez. Az elmúlt egy év tapasztalata megmutatta, hogy ez az elvárás, elképzelés illúzió volt. Von der Leyen – mint azt például az Európai Parlamentben szeptemberben tartott beszédében is nyilvánvalóvá tette – politikai bizottságot kíván vezetni, melynek részét képezi, hogy az Európai Bizottságnak a szerződésekben lefektetett szerepét lopakodó hatáskörbővítéssel kívánja növelni.

Magyar szempontból csalódás az is, hogy von der Leyen, akinek megválasztásához nagy szüksége volt a magyar, illetve a Visegrádi tagállamok szavazatára, végül mind hazánk, mind

Lengyelország vonatkozásában többször is elítélő, ellenséges hangot ütött meg. Jó példa erre a hétéves uniós költségvetési tárgyalások legújabb fejleménye, amikor a tervezett magyar és lengyel vétó kapcsán a két ország számára nem megoldást javasolt, hanem kioktatta őket.

Magyar szempontból vizsgálva az Európai Bizottság elmúlt egy évét az alábbi tématerületekre érdemes kitérni:

2.1. Jogállamiság

Az elmúlt egy évben a jogállamiság kérdése kétszer került a politikai vita középpontjába. Egyrészt az az Európai Bizottság által 2020. szeptember 30-án első ízben bemutatott tagállami jogállamisági jelentés kapcsán, másrészt az Európai Unió 2021-2027-re vonatkozó többéves pénzügyi kerete (MFF) és a helyreállítási alap vonatkozásában. Ez utóbbiak esetén az Európai Bizottság csak a jogállamisági – politikai – kritériumokat teljesítő tagállamok számára folyósítana uniós forrásokat, illetve azok megvonásával büntetné a jogállamisági kritériumokat nem teljesítő tagállamokat.

A szeptemberben nyilvánosságra hozott jogállamisági jelentés újfent bebizonyította, hogy a jogállamiság kérdésének 2013 óta történő uniós napirenden tartása kizárólag politikai indokokra vezethető vissza.

Maga a fogalom szerepel ugyan az Európai Unióról szóló szerződés 2. cikkében, azonban ezen túlmenően nincs – és nem is lehet – az összes tagállam által elfogadott definíciója, illetve nem létezik olyan kritériumrendszer sem, amely lehetővé tenné a sokszínű jogrendek egyenlő mércével való mérését

Amennyiben tagállami alkotmányos identitás részét képző intézményi struktúrákba szelektíven avatkozik be, úgy a bizottsági eljárás sérti az Unió működésének legfontosabb alapelveit: a hatáskör-átruházás, a szubszidiaritás és az arányosság követelményeit.

A jelentésben a Bizottság – teljesen átláthatatlan módon – minden tagállam vonatkozásában önkényesen válogatta össze az általa a jogállamisággal összeegyeztethetetlennek ítélt rendelkezéseket. Ez a gyakorlat nem felel meg az átláthatóság és az egyenlő bánásmód követelményének és mindössze egy újabb lenyomatát adja a brüsszeli kettős mérce gyakorlatának. Bár a jelentésnek nincs semmilyen jogi kötőereje vagy szankciója, újabb hivatkozási alapot teremthet a Magyarországgal szembeni, jövőbeli uniós politikai támadásokra.

A költségvetési tárgyalásokhoz kapcsolódó jogállamisági kritériumrendszer bevezetése azonban még komolyabb érdeksérelmet jelentene Magyarország számára. Ez ugyanis azt

eredményezné, hogy olyan esetekben is felfüggesztésre kerülhetnének egy tagállam uniós forrásai, amennyiben már a gyanúja is felmerül annak, hogy csorbulni fog egy tagállamban a jogállamiság érvényesülése, akár közvetve veszélyeztetve vannak a jogállamiság alapelvei. A magyar kormány utóbbit elfogadhatatlannak értékelte, kifogásolta, hogy a jogállamiság tartalmi definíciója sincs lefektetve a rendelettervezetben, továbbá az nem ad lehetőséget jogorvoslatra a döntéssel szemben. A magyar álláspont szerint a javaslat jelenleg megkerüli az uniós Szerződések szerinti eljárást, célja ugyanis, hogy az Európai Bizottság a jogállamisági kérdéseket szabályozó 7-es cikkelyt megkerülve, a tagállamok egybehangzó szavazata nélkül vezethessen be szankciókat egyes tagállamokkal szemben.

2.2. LMBTQ stratégia

Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke őszi évértékelő beszédében bejelentette, hogy még 2020-ban előterjeszti az LMBTIQ személyek esélyegyenlőségére vonatkozó „első” uniós stratégiát. A most bemutatott tervezet novemberben jelent meg, és a 2020-2025 közötti időszak lesbikus, meleg, biszexuális, transznemű, interszexuális és queer (LMBTIQ) személyek esélyegyenlőségének megteremtését célozza meg hivatalosan.

Helena Dalli, a Bizottság egyenlőségért felelős máltai származú biztosa azonban a stratégia bemutatásakor felfedte annak mögöttes politikai célkitűzését: azok a tagországok, amelyek nem tartják tiszteletben az LMBTIQ-jogokat, pénzbüntetéssel, forrásmegvonással számolhatnak.

Az Európai Bizottság szerint azért van szükség erre a stratégiára, mert diszkrimináció éri ezen társadalmi csoportokat. A stratégia négy területre fókuszálva fogalmazza meg javaslatait: (1) a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem; (2) a biztonság garantálása; (3) befogadó társadalmak kialakítása; (4) az LMBTIQ személyek esélyegyenlőségére irányuló törekvés előmozdítása világszerte.

A tervezet az esélyegyenlőség előmozdítása érdekében számos intézkedést fogalmaz meg:

A migráció terén külön nemzetközi védelmi intézkedéseket fogadnának el, amelyek a menedékjogi kérelmek elbírálásakor kiemelt figyelmet fordítanak az LMBTIQ-csoportba tartozók kérelmeinek kezelésére vonatkozóan. Ez azt jelenti, hogy az az illegális bevándorló, aki nyilatkozik arról, hogy őt LMBTIQ-hovatartozása miatt üldöztetésnek teszik ki kedvezőbb eljárásomban reménykedhet

A családjog terén a stratégia nagyobb részt a családjogi fogalmak európai standardizálását célozza meg annak érdekében, hogy a nem hagyományos családmodell szerint élők – attól függetlenül, hogy melyik tagállamban milyen családdefiníciók léteznek – az Európai Unióban

szabadon mozoghassanak, és a különböző jogrendszerek őket egységesen kezeljék. A tervezet szerint ugyanis, „aki szülő egy országban, legyen szülő minden országban”.

A tervezet javaslatot tesz a gyűlöletbeszéd kiterjesztő értelmezésére. Ennek keretében uniós szintű LMTBIQ-ellenes gyűlöletbeszédre és gyűlöletbűncselekményekre dolgoznak ki szankciókat, melyet egységesen kellene implementálniuk a tagállamoknak. A szólás-és véleményszabadságot is korlátoznák bizonyos esetekben: ilyen esetnek minősülhet az „illegal speech” kategóriájának bevezetése, mely alapján az IT-cégekkel és platformokkal együttműködve, az LMTBIQ-ellenesnek minősíthető véleményeket korlátoznák.

2.3. Migrációs csomag és Cselekvési terv a bevándorlók gazdasági integrációjáról

Szintén 2020. szeptemberében mutatta be az Európai Bizottság az új migrációs csomagját. Az új migrációs csomagnak a szolidaritás és a felelősség a két kulcsszava. Az Európai Bizottság szerint az nem kérdés, hogy a tagállamoknak szolidaritást kell-e vállalniuk, inkább az, hogy milyen formában. Az új javaslat szerint állandó és hatékony szolidaritásra van szükség a tagállamok között. Az új rendszer három pilléren nyugszik: 1) külső dimenzió: a származási (kibocsátó) és tranzit országok támogatása a migráció csökkentése érdekében; 2) az EU külső határainak hatékony védelme; 3) az EU tagállamok közötti szolidaritás.

Az Új Migrációs Megállapodás a 2015-ös migrációs válság óta eltelt öt év után végre nagyobb hangsúlyt helyez a külső határok védelmére és a származási és tranzitországokkal való együttműködésre. Magyarország ezt az álláspontot a migrációs válság kialakulása óta következetesen képviselte.

Az új javaslat szerint hivatalosan megszűnik a kötelező befogadás intézménye, tekintettel arra, hogy válsághelyzet esetén az egyes tagállamok többfajta módon is kivehetik részüket a szolidaritásból. A tagállamok ennek keretében dönthetnek, hogy válsághelyzet esetén a bajba jutott tagállamtól befogadnak menekülteket, vagy vállalják, hogy az ott tartózkodó illegális migránsokat visszaküldik a származási országukba. Ez a javaslat azonban számos buktatót tartalmaz. Az Európai Unió visszaküldési politikája jelenleg nem hatékony, az összes illegális migráns összesen 27 százalékát sikerült származási országába visszaküldeni 2019-ban. Ennek következtében kialakulhat az a helyzet, hogy amennyiben nem sikerül adott időn belül visszaküldeni a kiutasítandó migránst, azt az érte felelős tagállamnak be kell fogadnia. Ez azt eredményezné, hogy azoknak az országoknak, akik nemzeti, ideológiai és társadalompolitikai megfontolásaikra tekintettel egyáltalán nem kívánnak migránsokat befogadni, bizonyos esetekben - az uniós politika sikertelensége miatt - végül olyan migránsokat kellene átvenniük, akik nem is jogosultak az Unió területén tartózkodni. A Bizottság ezáltal, noha burkoltan, de újfent a szétosztás logikáját helyezi előtérbe.

Az Európai Bizottságnak a legális útvonalak megerősítését szolgáló célkitűzése is azt vetíti előre, hogy újabb menekültek érkeznek majd az EU-ba, ahelyett, hogy a schengeni térség működőképességének biztosítására helyezné a hangsúlyt. Magyar részről továbbá az is elutasítandó, hogy kimondjuk: a befogadás az európai életforma megtestesülése. Minden tagállamnak saját szuverén joga, hogy eldöntse, kíván-e élni bevándorlók befogadásával, ezen intézmény tagállamokra erőttese ismét jól bizonyítja, hogy a Bizottság rá akarja erőtteni politikai értékítéletét az uniós országokra.

Von der Leyen az Új Migrációs Megállapodás kapcsán hangsúlyozta, hogy az új javaslattal az Európai Bizottság célja a tagállamok között 2015-ben megtört bizalom, illetve az európai polgároknak az uniós intézményekbe vetett bizalmának a helyreállítása.

2.4. A koronavírus-válság

Az Európai Bizottság első évét nagyban meghatározta a 2020 februárjában Európában megjelenő koronavírus járvány. Az Európai Bizottság – és háttérintézményei – későn reagáltak a kibontakozó közegészségügyi válságra, így a válság első hulláma – különösen egyes nyugat- és dél-európai államokban, így Belgiumban és Olaszországban – jelentős számú áldozatot követelt.

A koronavírus válság negatív gazdasági-társadalmi hatásainak mérséklésére a Bizottság javaslatot tett az európai helyreállítási alap létrehozására. A 750 milliárd eurós pénzügyi eszköz gyengéje viszont, hogy jelentős részben hitelfelvétellel kerülne biztosításra az ahhoz szükséges forrás, így azt a jövő generációi fizetik majd vissza.

A Bizottság a járványt arra is fel kívánja használni, hogy a tagállami hatáskörbe tartozó szakpolitikák, így kiemelten az egészségügy – és szociális kérdések – területén beavatkozzon a tagállamok politikáiba egyfajta lopakodó, fokozatos hatáskörbővítés révén.

Végül, de nem utolsósorban meg kell említeni, hogy a Bizottság az elmúlt hetekben, nyilvánvalóan gazdasági érdekből, valamint a válságkezelésben meglévő további arcvesztés elkerülése érdekében jelentősen támadta Magyarországot amiatt, hogy hazánk nem csak nyugat-európai és amerikai gyógyszergyártó cégek, hanem orosz, kínai és izraeli vállalatok oltóanyagainak beszerzéséről is tárgyalásokat folytat.